

Стадник В. В.

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, адміністрування та готельно-ресторанної справи Хмельницького національного університету

Соколюк Г. О.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, адміністрування та готельно-ресторанної справи Хмельницького національного університету

Каштальян О. В.

аспірант кафедри менеджменту, адміністрування та готельно-ресторанної справи Хмельницького національного університету

Stadnyk Valentyna

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Management, Administration and Hotel and Restaurant Business Department Khmelnytskyi National University

Sokoliuk Galyna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at Department of Management, Administration and Hotel and Restaurant Business Khmelnytskyi National University

Kashtalian Oleksandr

Postgraduate Student at Department of Management, Administration and Hotel and Restaurant Business Khmelnytskyi National University

ПРОБЛЕМИ І МОЖЛИВОСТІ АКТИВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ІННОВАЦІЙНОГО СКЛАДНИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У роботі проаналізовано використання інноваційних чинників у промисловому секторі економіки України, на основі чого зроблено висновок про їх недостатню ефективність із погляду завдань сталого розвитку. Висловлено припущення, що не всі проекти інноваційно-технологічного оновлення промислових підприємств забезпечують достатній рівень виробничої гнучкості, що негативно впливає на здатність підприємства розвивати продукти й ринки і зменшує його експортоспроможність. Це підтверджено аналізом показників експорту продукції підприємств машинобудівного сектору промисловості України. Висловлено також припущення, що зниження ефективності інноваційної діяльності зумовлено існуючими на підприємствах підходами до оплати інтелектуальної праці. Аргументовано, що специфіка інноваційної діяльності та її значущість для реалізації завдань підвищення конкурентоспроможності економіки України та її сталого розвитку потребують відповідної інституційної підтримки.

Ключові слова: інноваційно-технологічне оновлення, промислові підприємства, машинобудування, експортоспроможність, мотивація, інституційна підтримка.

Вступ та постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань управління економікою будь-якої країни є підвищення її конкурентоспроможності на глобальному ринку. Це особливо актуально для України в силу слабких конкурентних позицій національної економіки на глобальному ринку і катастрофічного руйнування її промислового потенціалу. Сучасний її стан можна вважати критично крихким, який тримається лише на зовнішніх запозиченнях та експорті сировини і продуктів її первинної переробки. Це енерговитратні й екологічно шкідливі галузі, які забезпечують мінімальні обсяги доданої вартості і водночас не створюють достатньої кількості робочих місць високої кваліфікації. Останнє зумовлює відтік активної частини суспільства за кордон і загальну деградацію робочої сили на внутрішньому ринку. За збереження таких тенденцій Україна остаточно перейде в число тих країн, що залишаться на задвірках світового розвитку, виконуючи роль сировинного додатку транс-

національних корпорацій. Уникнення такого сценарію можливо лише за умови здійснення радикальних зрушень у структурі виробничих факторів, підвищення ролі високотехнологічних та інноваційно орієнтованих галузей у реалізації завдань економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження чинників і динаміки інноваційної активності та інноваційного розвитку суб'єктів економічної діяльності є предметом наукового інтересу багатьох дослідників, зокрема О. Амоші, І. Булеєва, Г. Шевцової [1], Б. Андрушківа, Р. Шерстюка [2], К. Ковтуненко [3], П. Перерви [4], О. Замазій, Н. Прилепи [5], Л. Федулової [6], С. Філіппової [7] та ін. Їхній науковий доробок є багатограним, а роботи носять як науково-методичний і методологічний, так і прикладний характер, формуючи, серед іншого, й ті інструменти та вектори впливу на поведінку економічних акторів, які відповідають пріоритетам, що визначені концепцією сталого розвитку (sustainable development).

В Україні це особливо стосується управління інноваційно-технологічним оновленням промислових підприємств, яке має охоплювати не лише технологічний складник виробництва продукції, а й інформаційну підтримку самого інноваційного процесу, на чому наголошувалося нами у попередніх роботах [8; 9]. Без такого оновлення складно здійснити сертифікацію виробничих систем за міжнародними стандартами якості і неможливо (навіть за умови випуску нових і конкурентоспроможних зразків продукції) вийти з ними на ринки розвинених країн. А розвиток експортоспроможності суб'єктів економічної діяльності є невіддільним елементом і економічною основою реалізації концепції сталого розвитку. Однак багато питань стосовно формування ефективної системи управління розвитком промислового підприємства у руслі концепції sustainable development досі потребують свого вирішення. Зокрема, йдеться про управління інноваційно-технологічним складником розвитку промислових підприємств, які є найбільш чутливими до світових економічних криз. Це й визначило мету даного дослідження.

Метою даної роботи є аналіз результатів інноваційної діяльності в промисловому секторі економіки України через призму концепції sustainable development і виділення тих проблемних аспектів в управлінні інноваціями на рівні окремих господарських одиниць (підприємствами), які потребують застосування нових методологічних підходів до свого вирішення.

Результати дослідження. Концепція сталого розвитку в нинішньому глобалізованому і динамічному світі все більше визнається такою, що відповідає викликам сучасності, адже закладена в неї ключова ідея «задоволення поточних суспільних потреб без шкоди для можливості задовольняти потреби прийдешніх поколінь» [10] із кожним роком підтверджує свою актуальність. Порушення рівноваги в екосистемі Землі внаслідок людської діяльності наближається до загрозливих меж, набуваючи незворотного характеру. Масштабні кліматичні зрушення, які проявляються у таненні льодовиків, зникненні багатьох видів флори і фауни, збільшенні рівня забруднення світового океану тощо, є побічними ефектами економічного зростання, яке вимагало більших обсягів використання енергетичних та інших природних ресурсів для задоволення різного роду людських потреб, надиктованих «економікою споживання».

Певні корективи у цю гонитву за темпами економічного зростання зробила пандемія COVID-19, яка зменшила соціальну активність людей і відповідні споживчі потреби. Проте тенденція до скорочення обсягів споживання благ (а отже, і ресурсів для їх створення) навряд чи закріпиться надовго в силу людської психології: споживання може набути інших форм, зокрема віртуальних. Та все ж необхідність виробництва промислових товарів залишиться, адже саме вони задовольняють первинні людські потреби. Однак і промислові товари, і їх виробництво доволі швидко змінюватимуться – науково-технічний прогрес не стоїть на місці. І втілення його досягнень дає свої плоди як інноваторам, так і тим, хто використовує інноваційну продукцію для власного споживання. І чим активнішими будуть промислові виробники в оновленні своїх виробництв ресурсоощадними й екологічно безпечними технологіями, тим кращих результатів вони зможуть досягти у нових реаліях конкурентної боротьби.

Інноваційна активність підприємства проявляється через його дії у сфері створення й виведення на ринок інновацій: якщо інновації були, то підприємство відноситься до інноваційно-активних. Однак сама лише кількість упроваджених новинок (передусім продуктового

чи техніко-технологічного характеру, які є для промислових підприємств найважливішими) свідчить про результативність, а не ефективність інноваційної діяльності. З урахуванням того, що інновації не завжди позитивно сприймаються ринком, більш логічно було б порівняти інноваційну активність промислових підприємств із тим, якою мірою інновації підвищили ринкову ефективність їхньої діяльності.

На нашу думку, ця ефективність проявляється у вигляді збільшення обсягів реалізованої продукції, як інноваційної (у разі вдалої продуктової інновації), так і традиційної, але з кращими споживчими характеристиками (у разі введення в існуючу виробничу систему інноваційних технологічних процесів). Таку порівняльну структурно-динамічну характеристику інноваційної активності промислових підприємств України (за видами інновацій) і впливу цієї активності на обсяги реалізації ними промислової продукції у період 2013–2019 рр. наведено у табл. 1 (сформована на основі офіційної статистичної звітності [11]).

Вибір такого періоду дослідження зумовлений тим, що 2013 р. ще відображав діяльність вітчизняних промислових підприємств, які не були охоплені деструктивними процесами, пов'язаними з агресією РФ. Водночас дані цього періоду вже скориговані з урахуванням відсутності статистики підприємств, які нині перебувають на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської областей і АР Крим.

Як видно із даних таблиці, у 2014 р. мала місце позитивна динаміка результатів інноваційної діяльності: кількість освоєних нових видів продукції збільшилася на 523 од. порівняно з 2013 р., а темпи технологічного оновлення промислового виробництва у 2014 р. становили 110,5%; при цьому найбільш результативним освоєння нової продукції було в машинобудуванні: кількість зразків нової техніки, виведених на ринок у цьому секторі промисловості зросла з 657 до 1314 од. (тобто вдвічі). У відносному вираженні стосовно всіх продуктових інновацій частка нових зразків техніки у 2014 р. становила 35,9%. І це найбільше значення за весь вибраний для дослідження період. Однак уже в 2015 р. нових для ринку зразків техніки стало на 339 од. менше (як зменшилася і загальна кількість виведених на ринок продуктових інновацій – майже на 15% порівняно з попереднім роком). А нових технологій упроваджено майже на 30% менше. І цьому є об'єктивне пояснення: в Україні промисловість працювала переважно на оборонний комплекс і займалася відновленням пошкодженої техніки.

Зі зменшенням інтенсивності активної фази протистояння з РФ вітчизняна промисловість постала перед необхідністю змін ринків збуту, і це актуалізувало потребу в інноваціях. Уже в 2016 р. результати інноваційної діяльності значно поліпшилися: кількість освоєних підприємствами зразків нової техніки майже досягла рівня 2014 р. Активізувалися у 2016 р. і процеси інноваційно-технологічного оновлення виробничих систем: темпи їх упровадження зросли майже втричі (286%), ніж у 2015 р. І лише частина нових технологій відноситься до ресурсоощадних і екологічно безпечних. Проте в останні роки простежується позитивна тенденція: якщо на початку ця частина коливалася в межах 25–30%, то в 2018–2019 рр. таких технологій було майже половина від загальної кількості.

Водночас проявилися й результати спаду інноваційної активності у попередні роки – це негативно відобразилося на динаміці обсягів реалізації інноваційної продукції. Так, частка інноваційної продукції у загальних обсягах реалізації продукції промислового сектора економіки України в 2014–2017 рр. неухильно і стабільно знижува-

Структурно-динамічна характеристика результатів інноваційної діяльності у промисловому секторі економіки України*

Показник	Значення показників за роками						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Освоєно виробництво нових видів продукції, од.	3138	3661	3136	4139	2387	3843	2148
Темпи виведення на ринок продуктових інновацій, %**	-	116,7	85,7	132,0	57,7	161,0	55,9
- з них нових видів техніки, од.	657	1314	966	1305	751	920	760
- частка зразків нової техніки у загальній кількості інновацій**	20,8	35,9	30,8	31,5	31,5	23,9	35,4
Упроваджено нових технологічних процесів, од.	1576	1743	1217	3489	1831	2002	2318
- з них ресурсощадних і екологічно безпечних	502	447	458	748	611	926	857
Темпи впровадження нових технологічних процесів, % **	-	110,6	69,8	286,7	52,5	109,3	115,8
Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізації промислової продукції, %	3,3	2,5	1,4	-	0,7	0,8	1,3

Примітки. *Без урахування підприємств, які перебувають на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської областей і АР Крим

**власні розрахунки

лася (з 3,3% у 2013 р. до 2,5% у 2014 р., а потім до 0,7% у 2017 р.). І хоча у 2018–2019 рр. інноваційна активність у промисловості загалом стала поліпшуватися, однак у машинобудуванні в 2019 р. підприємства показали гірші результати інноваційної діяльності: на ринок виведено лише 760 нових зразків техніки; дещо активніше впроваджувалися нові технологічні процеси.

Загалом якщо проаналізувати динаміку виведення на ринок продуктових інновацій та впровадження нових технологічних процесів, то в розрізі досліджуваного періоду можна помітити певну циклічну закономірність: рік зростання інноваційної активності змінюється роком її спаду за обома показниками (лише в 2019 р. ця закономірність порушується). І це може свідчити про те, що технологічне оновлення промислових підприємств швидше забезпечує вирішення завдань ресурсощадності, а не виробничої гнучкості. Як наслідок, підприємство не підвищує свої адаптивні властивості, не може швидко вносити принципові зміни у номенклатуру продукції чи розширювати її асортиментний ряд відповідно до запитів споживачів інших сегментів ринку.

Вимоги забезпечення виробничої гнучкості технологій особливо важливі для виробничих систем підприємств машинобудування, які здебільшого орієнтовані на випуск широкої номенклатури виробів. І сучасні технологічні рішення (наприклад, 3D-технології) дають змогу швидко реагувати на потреби ринку, поєднуючи гнучкість і ресурсощадність. Приклади такої оперативності бачимо у розробках технологічних регламентів для 3D-друку деталей апаратів ШВЛ (у чому відзначилися підприємці багатьох країн, у т. ч. й України), що дало змогу розширити функціональні можливості базових апаратів, здешевити їх модернізацію і частково зняти напругу з їх придбанням для потреб лікарень.

У попередніх роботах нами зроблено припущення, що причиною невисокої віддачі від упровадження прогресивних технологій є те, що інноваційний потенціал вітчизняних промислових підприємств недостатній для реалізації конкурентних стратегій на відкритих ринках [5]. Очевидно, що стратегія лідерства за витратами для основної маси вітчизняних промислових виробників уже не може бути актуальною – внаслідок втрати традиційних ринків збуту і переходу до виробництва малими серіями за попереднім замовленням. Тому їх конкурентоспроможність (і, відповідно, експортна спроможність) стратегічно може забезпечуватися лише інноваційною монополією, яка дає змогу перейти від нішевої стратегії до наступальної.

Як наслідок, вплив інноваційної діяльності на економічні результати підприємств (у тому числі машинобудівних) не можна назвати вагомим. Підтвердженням цьому, зокрема, є стійка тенденція зменшення обсягів експорту Україною машинобудівної продукції, яка є найбільш наукоємною з усіх видів промислової продукції й у 2012 р. (найуспішнішого для вітчизняного машинобудування) становила 13,3 млрд дол. США, займаючи понад 19% загального обсягу товарного експорту (рис. 1, побудований за [13]).

Як видно з графіка, порівняно з 2012 р. обсяг експортованої іншим країнам продукції машинобудування у 2019 р. зменшився у 5,3 рази – з 13,3 до 2,5 млрд дол. США. Щоправда, у 2018 р. намітилося певне зростання (до 4,7 млрд дол. США проти 3,6 млрд у попередньому 2017 р.), та вже 2019 р. став для вітчизняних машинобудівників зовсім провальним. У 2020 р. ситуація у промисловості України стала ще більш загрозливою внаслідок соціально-політичної нестабільності, викликаній як зміною політичної влади, так і пандемією COVID-19. Негативні процеси особливо гостро проявилися у машинобудуванні, продукція якого використовується передусім у відтворювальних процесах, а вони в період пандемії COVID-19 майже не здійснювалися. І така ситуація продовжується, при цьому значних руйнувань зазнають промислові виробництва з розлогими ланцюжками створення цінності, які традиційно формувалися за принципом економічної доцільності.

Можна припустити, що відновлення таких ланцюжків у структурі бізнес-процесів промислових підприємств у їх початковому форматі вже не відбудеться. І конкурентоспроможність підприємств та економік формуватимуть нові технології, які, з одного боку, зменшуватимуть логістичне плече і відповідні витрати, а з іншого – забезпечуватимуть гнучкість виробничих систем, підвищуватимуть оперативність їх реагування на ринкові запити і вимоги споживачів, носитимуть більш індивідуалізований характер.

За цих умов вирішальне значення для ринкового успіху матиме здатність виробника повноцінно використовувати і розвивати свій інноваційний потенціал – насамперед за тими складниками, які відповідають особливостям конкурентних стратегій, що частково досліджувалося нами у [5; 12]. Як указувалося вище, вітчизняним промисловим підприємствам в силу їх невисокого ринкового потенціалу доцільно вибирати нішеву конкурентну стратегію. А для цього необхідно підвищувати здатність до створення

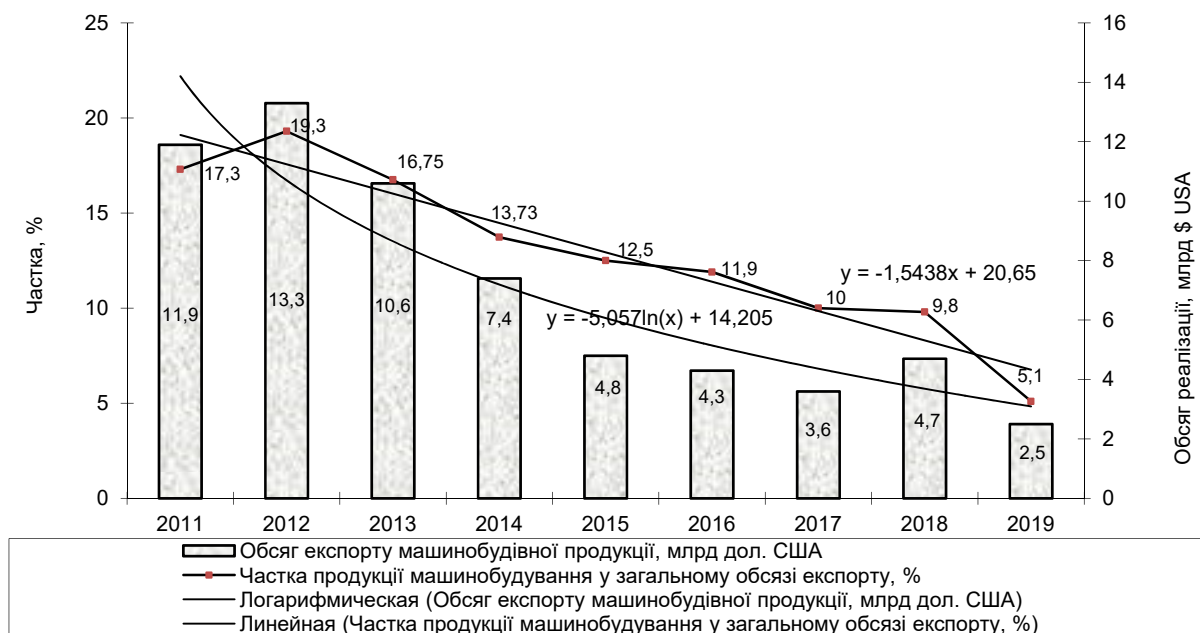

Рис. 1. Порівняльна динаміка показників інноваційної активності машинобудівних підприємств України та експорту їхньої продукції

принципово нових високотехнологічних інновацій, формувати інноваційну монополію на основі всебічного аналізу і передбачення трендів розвитку споживчих потреб на потенційно привабливих споживчих ринках.

Для проведення таких досліджень і планування та здійснення науково-технічних розробок вітчизняні промислові підприємства мають закласти у свій бюджет достатній рівень витрат. Між тим динаміка інноваційних витрат вітчизняних промислових підприємств упродовж 2013–2019 рр. є доволі суперечливою: до 2016 р. витрати постійно зростали і збільшилися відносно 2014 р. у 2,5 рази, а далі – різке їх зменшення у 2017 р. до рівня 2013 р. і наступне доволі значне (у 1,5 рази за два роки) зростання до 2019 р. [11]. Проте якщо співвіднести ці витрати з результатами від інноваційної діяльності, то матимемо алогічну картину: інноваційні витрати зростають, а віддача від них зменшується (табл. 2, розрахована і складена на основі даних офіційної статистики [11; 14]).

Зокрема, проведені нами розрахунки показали, що у 2015 р. витрати на інновації зросли в 1,8 рази, а віддача від них проти попереднього 2014 р. скоротилася з 4,51 грн до 1,77 грн. Аналогічно зменшилася й частка інноваційної продукції – у 1,8 рази. У 2017–2019 рр. віддача від здійснених на інноваційну діяльність витрат була вищою порівняно з 2015 р., однак це не вплинуло позитивно на обсяги реалізації інноваційної продукції – вони й далі зменшувалися. Звичайно, можна говорити про об'єктивні причини такої невідповідності, оскільки завжди має місце інноваційний лаг. Однак для українських виробників він занадто розтягнувся у часі. Це стосується й аналогічного показника ефективності інноваційної діяльності, розрахованого стосовно загального рівня реалізації промислової продукції, – у 2017–2019 рр. він знижується.

Наведені в табл. 2 результати розрахунків показників, що характеризують віддачу від інноваційної діяльності, підтверджують висловлену нами раніше думку про те, що одним лише збільшенням фінансування інноваційної діяльності не можна досягти бажаного зростання її ефективності. Необхідно обґрунтовано їх розподіляти за

напрямами витрат, урахувавши й їхню мотиваційну функцію, яка закладена у винагороді персоналу. Адже в існуючих на підприємствах підходах до оплати інтелектуальної праці априорі закладена низька вмотивованість до розвитку компетенцій, необхідних для провадження результативної винахідницької діяльності. І гіршим наслідком недооцінення кваліфікованої інженерно-конструкторської праці є міграція активної частини суспільства за кордон; у перспективі – це зростаючий рівень деградації робочої сили, який тягне за собою не тільки економічний, а й соціальний регрес.

Загалом специфіка інноваційної діяльності та її значущість для реалізації завдань підвищення конкурентоспроможності економіки України й її сталого розвитку потребують відповідної інституційної підтримки як у сфері економічної діяльності, так і у сфері наукової та освітньої діяльності. Вона на законодавчому рівні має містити не тільки інклюзивні податкові чи кредитні преференції інноваторам, як стверджується Л. Федуловою [6]. Як вірно наголошує В. Адамовська, має бути сформовано ефективний механізм державного регулювання економічної політики країни [15]. Додамо до цього, що такий механізм має містити дієві стимули до вирішення завдань сталого розвитку. У тому числі – стимулювати розвиток і опанування нових знань та формування на їхній основі нових компетенцій, у чому ми погоджуємося з думкою В. Світличної [16]. Розроблення й упровадження відповідного інструментарію в інституційне середовище діяльності вітчизняних підприємств та організацій підвищуватиме мотиваційний складник привабливості творчої праці як для персоналу підприємств (внутрішні НДР), так і для науковців вищої школи і служитиме одним із важливих чинників їх залучення у вирішення завдань сталого розвитку.

Висновки. Проблеми підвищення внеску інноваційних чинників у динаміку та результати економічного зростання набувають нових відтінків у світлі завдань концепції sustainable development, яка структурно випикує основні складники сталості зростання: економічну ефективність, соціальний прогрес і збереження довкілля.

Порівняльна динаміка витрат і результатів інноваційної діяльності у промисловому секторі економіки України*

Показники	Роки						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяг реалізації промислової продукції, млрд грн	1322	1428,8	1776,6	2158	2625,8	3045,2	2938,8
Витрати інноваційної діяльності промислових підприємств, млрд грн	9,56	7,70	13,81	23,23	9,12	12,18	14,22
Частка інноваційної продукції, %	3,3	2,5	1,4	Дані відсутні	0,7	0,8	1,3
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млрд грн **	43,63	35,72	24,87	-	18,38	24,36	38,20
Відношення обсягу реалізації інноваційної продукції до витрат на здійснення інноваційної діяльності, грн/грн**	4,56	4,64	1,80	-	2,02	2,00	2,69
Відношення загального обсягу реалізації промислової продукції до витрат на здійснення інноваційної діяльності, грн/грн**	138,28	185,56	128,65	92,90	287,92	250,02	206,67

Примітки: *без урахування підприємств, які перебувають на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської областей і АР Крим.

**розраховано авторами

Цим завданням слід підпорядковувати і реалізацію проєктів інноваційно-технологічного оновлення виробничих систем промислових підприємств. У роботі проаналізовано використання інноваційних чинників у промисловому секторі економіки України, на основі чого зроблено висновок про їх недостатню ефективність з погляду завдань сталого розвитку. Зокрема, вказано на те, що не всі проєкти інноваційно-технологічного оновлення промислових підприємств характеризуються ресурсоощадністю і екологічною безпеністю. Водночас у сукупності вони не забезпечують і вирішення завдань виробничої гнучкості, що негативно впливає на здатність підприємства розвивати продукти і ринки та зменшує його експортоспроможність. Це підтверджено аналізом показників експорту продукції підприємств машинобудівного сектору промисловості України, обсяги якого впродовж 2012–2019 рр. знизилися у 5,3 рази. Висловлено також

припущення, що функціональні характеристики впроваджених інноваційних технологій використовуються не повною мірою. І причина цього не лише у недостатньому рівні фахової підготовки працівників інженерних і конструкторсько-технологічних відділів підприємств, а й у їх низькій вмотивованості до винахідницької діяльності, закладеної в існуючих на підприємствах підходах до оплати інтелектуальної праці. Зазначено, що поточним наслідком недооцінення кваліфікованої інженерно-конструкторської праці є міграція активної частини суспільства за кордон, а віддаленим – деградація робочої сили і соціальний регрес. Аргументовано, що специфіка інноваційної діяльності та її значущість для реалізації завдань підвищення конкурентоспроможності економіки України й її сталого розвитку потребують відповідної інституційної підтримки. Розроблення механізму такої підтримки має стати предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Амоша О.І., Булеєв І.П., Шевцова Г.З. Інноваційне оновлення техніко-технологічної бази промислового виробництва на синергетичних засадах: теорія і практика. *Економіка промисловості*. 2007. № 1. С. 3–9. URL: http://www.dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2573/st_36_01_NEW.pdf (дата звернення: 22.09.2020).
2. Розвиток промислових підприємств в умовах суспільної нестабільності: ресурсно-інноваційні чинники / Б.М. Андрушків та ін. *Галицький економічний вісник*. 2017. Т. 52. № 31. С. 32–44.
3. Ковтуненко К.В. Теоретико-методологічні засади формування інтелектуального капіталу інноваційно активного промислового підприємства в умовах стратегічних змін : монографія. Одеса : ФОП Бондаренко М.О., 2014. 496 с.
4. Pererva P.G., Nagy S., Maslak M. Organization of marketing activities on the intrapreneurship. *MIND Journal*. 2018. № 5. URL: <https://mindjournal.wseh.pl/artukul/numer-52018.html> (дата звернення: 28.09.2020).
5. Zamazii O., Stadyk V., Sokoliuk G., Prylepa N. Optimization management model of the industrial enterprise innovation potential development on the basis of a value-oriented approach. Atlantis Press. *Advances in Economics, Business and Management Research*. 2019. Vol. 95. P. 38–43. DOI: 10.2991/smtesm-19.2019.9.
6. Федулова Л.И. Инклюзивные инновации в системе социально-экономического развития. *Экономика: реалии времени*. 2016. Вып. 3 (25). С. 56–65.
7. Filypova S.V., Kovtunenکو Yu.V. Commercialization and technology transfer: the processes' contents and correlation in the innovative activity of industrial enterprise. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 2 (7). С. 33–38. URL: <http://www.economics.opu.ua/files/archive/2013/No2/33-38.pdf> (дата звернення: 28.09.2020).
8. Стадник В.В., Йохна М.А., Соколюк Г.О. Стратегія диверсифікації в управлінні міжнародною конкурентоспроможністю підприємства : монографія. Хмельницький : ПП Гонта А.С., 2013. 200 с.
9. Стадник В.В., Головчук О.В. Науково-методичні підходи до управління інноваційною діяльністю підприємства та його інформаційним забезпеченням. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 5. С. 177–182.
10. European Commission. Europe 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels. 2010. 37 p. URL: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETE%20EN%20BARROSO%20%20%202007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (дата звернення: 30.09.2020).
11. Державна служба статистика України. Наукова та інноваційна діяльність. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.10.2020).

12. Стадник В.В., Головчук О.В., Головчук Ю.О. Стан і чинники економічної динаміки підприємств машинобудування України. *Проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 140–148.
13. Державна служба статистика України. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.10.2020).
14. Державна служба статистика України. Обсяги реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2010–2019 роках. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.10.2020).
15. Адамівська В.С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напрямку економічної політики в сучасних умовах господарювання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063> (дата звернення: 02.10.2020).
16. Світлична В.Л. Теоретичний базис нової парадигми суспільства – економіки знань. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 3 (19). С. 184–193. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n3.html> (дата звернення: 04.10.2020).

References:

1. Amosha O.I., Bulieiev I.P., Shevtsova H.Z. (2007) Innovatsiine onovlennia tekhniko-tekhnologichnoi bazy promyslovoho vyrobnytstva na synerhetychnykh zasadakh: teoriia i praktyka [Innovative renewal of the technical and technological base of industrial production on a synergistic basis: theory and practice]. *Ekonomika promyslovosti*, no. 1, pp. 3–9. Available at: http://www.dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2573/st_36_01_NEW.pdf (accessed 22 September 2020).
2. Andrushkiv B.M., Sherstiuk R.P., Kyrych N.B., Pohaidak O.B. (2017) Rozvytok promyslovykh pidpriemstv v umovakh suspilnoi nestabilnosti: resursno-innovatsiini chynnyky [Development of industrial enterprises in conditions of social instability: resource-innovative factors]. *Halyskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 52, 3 1, pp. 32–44.
3. Kovtunenکو K.V. (2014) *Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia intelektualnoho kapitalu innovatsiino-aktyvnoho promyslovoho pidpriemstva v umovakh stratehichnykh zmin: monohrafiia* [Theoretical and methodological principles of intellectual capital formation of innovatively active industrial enterprise in the strategic changes conditions: monograph]. Odesa: FOP Bondarenko M. O. (in Ukrainian).
4. Pererva P.G., Nagy S., Maslak M. (2018) Organization of marketing activities on the intrapreneurship. *MIND Journal*, no. 5. Available at: <https://mindjournal.wseh.pl/pl/artukul/numer-52018.html> (accessed 28 September 2020).
5. Zamazii O., Stadnyk V., Sokoliuk G., Prylepa N. (2019) Optimization management model of the industrial enterprise innovation potential development on the basis of a value-oriented approach. *Atlantis Press. Advances in Economics, Business and Management Research*, vol. 95, pp. 38-43. DOI: 10.2991/smtesm-19.2019.9.
6. Fedulova L.I. (2016) Inklyuzivnye innovatsii v sisteme sotsial'no-ekonomicheskogo razvitiya [Inclusive innovations in the system of social and economic development]. *Ekonomika: realii vremeni. Nauchnyy zhurnal*, no. 3 (25), pp. 56–65.
7. Filyppova S.V., Kovtunenکو Yu.V. (2013) Commercialization and technology transfer: the processes' contents and correlation in the innovative activity of industrial enterprise. *Ekonomika: realiji chasu*, no. 2 (7). pp. 33–38. Available at: <http://www.economics.opu.ua/files/archive/2013/No2/33-38.pdf> (accessed 28 September 2020).
8. Stadnyk V.V., Yokhna M.A., Sokoliuk H.O. (2013) *Stratehiia dyversyfikatsii v upravlinni mizhnarodnoiu konkurentospromozhnistiu pidpriemstva* [Diversification strategy in the management of international competitiveness of an enterprise]. Khmelnytskyi: PP Honta A.S. (in Ukrainian)
9. Stadnyk V.V., Holovchuk O.V. (2017) Naukovo-metodychni pidkhody do upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu pidpriemstva ta yoho informatsiinym zabezpechenniam [Scientific-methodical approach to the management of the innovation activity of the enterprise and its information security]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 5, pp. 177–182.
10. European Commission. Europe 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels. 2010. Available at: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETE%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (accessed 30 September 2020).
11. Derzhavna sluzhba statystyka Ukrainy. Naukova ta innovatsiina diialnist (2020) [State Statistics Service of Ukraine. Scientific and innovative activity]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 04 October 2020).
12. Stadnyk V. V., Holovchuk O. V., Holovchuk Yu. O. (2017) Stan i chynnyky ekonomichnoi dynamiky pidpriemstv mashynobuduvannia Ukrainy [Status and factors of economic dynamics of machine-building enterprises of Ukraine]. *Problemy ekonomiky*, no. 2. pp. 140–148.
13. Derzhavna sluzhba statystyka Ukrainy. Tovarna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine. Commodity structure of Ukraine's foreign trade]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 08 October 2020).
14. Derzhavna sluzhba statystyka Ukrainy. Obsiahy realizovanoi promyslovoi produktsii (tovariv, posluh) za vydamy ekonomichnoi diialnosti u 2010–2019 rokakh [State Statistics Service of Ukraine. Volumes of sold industrial products (goods, services) by types of economic activity in 2010–2019]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 05 October 2020).
15. Adamovska V.S. (2017) Mekhanizm derzhavnogo rehuliuвання ekonomiky ta vybir napriamu ekonomichnoi polityky v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [The mechanism of state regulation of the economy and the choice of economic policy in modern economic conditions]. *Elektronne naukove fakhove vydannia «Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok»*, no. 4. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063> (accessed 02 October 2020).
16. Svitlychna V.L. (2015) Teoretychnyi bazys novoi paradyhmy suspilstva – ekonomiky znan [The theoretical basis of a new paradigm of society – the knowledge economy]. *Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal*, no. 3 (19), pp. 184–193. Available at: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n3.html> (accessed 04 October 2020).

ПРОБЛЕМЫ И ВОЗМОЖНОСТИ АКТИВИЗАЦИИ В УКРАИНЕ ИННОВАЦИОННОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация. В работе проанализировано использование инновационных факторов в промышленном секторе экономики Украины, на основе чего сделан вывод об их недостаточной эффективности с точки зрения задач устойчивого развития. Высказано предположение, что не все проекты инновационно-технологического обновления промышленных предприятий обеспечивают достаточный уровень производственной гибкости, что негативно влияет на способность предприятия развивать продукты и рынки и уменьшает его экспортоспособность. Это подтверждено анализом показателей экспорта продукции предприятий машиностроительного сектора промышленности Украины. Высказано также предположение, что снижение эффективности инновационной деятельности обусловлено существующими на предприятиях подходами к оплате интеллектуального труда. Аргументировано, что специфика инновационной деятельности и ее значимость для реализации задач повышения конкурентоспособности экономики Украины и ее устойчивого развития требуют соответствующей институциональной поддержки.

Ключевые слова: инновационно-технологическое обновление, промышленные предприятия, машиностроение, экспортоспособность, мотивация, институциональная поддержка.

PROBLEMS AND OPPORTUNITIES OF THE INNOVATIVE COMPONENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT ACTIVATION IN UKRAINE

Summary. The Ukraine economy current situation can be considered critically fragile, it is based on external borrowings and exports of raw materials and products of its primary processing. These are energy-intensive and environmentally harmful industries that provide minimal added value and at the same time do not create a sufficient number of highly skilled jobs. Problems of the innovative factors contribution increasing to the economic growth results and dynamics acquire new meanings in light of the tasks of the "sustainable development" concept, which structurally prescribes the main components of sustainable growth, they are economic efficiency, social progress and environmental protection. The implementation of industrial enterprises production systems innovation and technological renewal projects should be subordinated to this task. The paper contains analysis of the innovative factors using in the industrial sector of Ukraine economy, on the basis of this analysis it is concluded that they are not effective enough in sustainable development terms. It has been pointed out that not all projects of industrial enterprises innovation and technological renewal are characterized by resource efficiency and environmental safety. At the same time, together they do not provide solutions to the production flexibility problems, all that negatively affect the company's ability to develop products and markets and reduce its export capacity. This is confirmed by the analysis of Ukraine machine-building industry sector enterprises export indicators the volume of which during 2012-2019 decreased by 5.3 times. It has been also made an assumption that the functional characteristics of the implemented innovative technologies are underused. And the reason for this is not only the insufficient level of engineering, design and technological departments employees' professional level, but also their low motivation for inventive activity, laid down in the existing approaches to the intellectual labour payment at enterprises. It has been noted that the current consequence of underestimation of qualified engineering work is the society active part abroad migration and the remote consequence is the degradation of labour and social regress.

Key words: innovation and technological renewal, industrial enterprises, machinebuilding industry, export capacity, motivation, institutional support.